

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Хижняк М. В.

*канд. біол. наук, доцент, викладач кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту*

Докуніна А.І.

магістр I курсу зі спеціальності «Психологія»

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР

Актуальність проблеми. Психологічний супровід є одним із видів психологічної допомоги, який має на меті створення необхідних умов для ефективної адаптації до навчальних умов, забезпечує пристосування в умовах інтенсивного інформаційного потоку, сприяє кращому засвоєнню дитиною знань, умінь і навичок, спрямований на створення максимально сприятливих умов для успішної соціально-психологічної адаптації дитини в навчальному середовищі впродовж усього процесу навчання. Завдання психолога, який забезпечує психологічний супровід, полягає в тому, щоб створювати необхідні умови для адекватного розуміння дитиною своєї життєвої ситуації, завдань, які поставлені перед нею, можливих варіантів поведінки, пошуку ресурсів на реалізацію себе в навчально-виховному процесі [5].

Успішність супровідної діяльності досягається за рахунок надання їй системного та комплексного характеру, що вимагає об'єднання зусиль усіх учасників освітнього простору: адміністрації навчального закладу, педагогів, психологів, вихователів і батьків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У Великому тлумачному словнику української мови поняття «супровід» розглядається як дія за значенням супроводжувати, тобто у (в) супроводі когось, чиємусь товаристві, під охороною. Також вказується, що супровід – це те, що супроводить якусь дію, явище, охороняє когось [2]. Поняття «психологічний супровід», вважає М. Бітянова –

«це система професійної діяльності психолога, спрямована на створення соціально-психологічних умов для успішного навчання і психічного розвитку дитини в ситуаціях шкільної взаємодії» [1, с. 20]. На думку Е.Козиревої, «під психологічним супроводом ми розуміємо систему професійної діяльності педагога, психолога, скеровану на створення умов для позитивного розвитку взаємин дітей та дорослих в освітній ситуації, психологічний та психічний розвиток дитини з орієнтацією на зону її найближчого розвитку» [3, с. 15].

Сьогодні психологічна служба є невід'ємною частиною освітньої галузі, вона покликана покращувати самопочуття та захищати психічне і соціальне здоров'я усіх учасників навчально-виховного процесу. Цілеспрямована і продуктивна робота психологічної служби буде сприяти підвищенню ефективності навчально-методичної і виховної роботи, повноцінному особистісному та інтелектуальному розвитку учнів на всіх етапах навчання, формуванню соціально-активної особистості здатної до саморозвитку і самовиховання. [4].

Останнім часом в сучасній психологічній науці парадигма супроводу набуває особливої популярності серед моделей шкільної психологічної служби (Е.М. Олександрівська, М.Р. Битянова, Т. Дворецька, Є.І.Казакова, Е.А. Козирева, А. Колеченко, Р.В. Овчарова, В. Семикин, Т.І. Чиркова та ін.)

Психологічного супроводу школярів в даний час присвячено чимало наукової літератури. Запропоновано різні організаційні системи комплексного супроводу учнів у вигляді паралельних служб (Усанова О.Н., Морозова Н.Ю.), створення спеціалізованих центрів психолого-педагогічного та медико-соціального супроводу (Битянова М.Р., Хуторна М. А., Коновалова Н.Л. і ін.). Активно розробляються принципи надання психологічної допомоги школярам різних вікових груп (Дубровіна І.В., Овчарова Р.В., Махновець С.Н., Буланова О.Е., Шульга Т.М. і ін.).

Значна кількість наукової літератури в даний час присвячено також психологічного аспекту супроводу дорослих учасників освітнього процесу: вчителів, адміністрації та батьків. Запропоновано різні навчальні програми, які

спираються в підготовці педагогічних кадрів на ті якісні зміни, які відбуваються в суспільстві (Глоточкін А.Д., Забродін Ю.М., Сосновський Б.А., Деркач А.А., Бодалев А.А., Самоукина Н.В., Громкова М.Т.). Активно розробляються і впроваджуються в практику роботи шкільного психолога алгоритми дослідження різних аспектів практичної діяльності педагога, що сприяють підвищенню ефективності праці вчителя (Забродін Ю.М., Маркова А.К.; Махновець С.Н., Махновець Л.А.).

Мета статті: визначити основні напрями психологічного супроводу в умовах освітнього простору.

Виклад основного матеріалу. Сучасні інноваційні технології навчання й виховання потребують якісного психологічного супроводу, який передбачає цілеспрямовану, гарно сплановану роботу з усіма категоріями учасників навчально-виховного процесу. У своїй діяльності психологічна служба керується Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Положенням про психологічну службу системи освіти України та іншими нормативно-правовими актами, за якими визначені перспективні напрями та форми взаємодії адміністрації школи та психологічної служби. Насамперед, практичний психолог має управлінський статус і входить до адміністрації школи. Річний план роботи психологічної служби розглядається як психолого-педагогічний супровід навчально-виховного процесу.

Аналізуючи діяльність психологічної служби в цьому контексті, можна зробити ряд суттєвих висновків: по-перше – обов'язкова участь практичного психолога у плануванні управління загальноосвітнім закладом та навчально-виховним процесом; по-друге – дієва участь психолога в проведенні атестації педагогічних кадрів; по-третє – просвітницька робота практичного психолога як керівника постійно діючого психолого-педагогічного семінару для вчителів з науково-методичної проблеми та члена методичної ради школи.

Основними завданнями психологічної служби є сприяння повноцінному розвитку особистості школярів на кожному віковому етапі, створення умов для формування в них мотивації до самовиховання й саморозвитку; забезпечення

індивідуального підходу до кожного учасника на основі його психолого-педагогічного вивчення; профілактика та корекція відхилень в інтелектуальному і психофізичному розвитку учнів; розробка та запровадження психологічних програм і проектів, спрямованих на профілактику асоціальних явищ в учнівському середовищі (соціального сирітства, насилля тощо), труднощів у адаптації, навчанні і вихованні, порушень у поведінці. Забезпечення психологічного супроводження навчально-виховного процесу здійснюється за наступними напрямками: психодіагностика, психологічне консультування, корекційна та розвивальна робота, психологічна просвіта.

Також визначені пріоритетні завдання для вікових груп учнів. Так, в практиці навчання першокласники відчують помітні труднощі, пов'язані з адаптацією до умов систематичного навчання, засвоєнням навчального матеріалу, підтриманням необхідного рівня дисципліни і ін.. Це говорить про те, що потрібна спеціальна система допомоги дитині, яка б готувала його до навчання в початковій школі. Для учнів навчальної школи це психодіагностика готовності до шкільного навчання з подальшою корекційно-розвивальною діяльністю; забезпечення та перевірка адаптації дитини до школи; підвищення зацікавленості від навчальної діяльності, підтримка та розвиток бажання вчитися.

Вчені відзначають, що агресивність значно помолодшала. Молодші школярі, як особлива соціальна і вікова група, виявилися найбільш вразливими до деструктивних зовнішніх впливів: ЗМІ, комп'ютерні ігри, поведінку старших за віком підлітків, дорослих і ін. Дана обставина висуває на перший план проблему розробки змісту і організації спеціальної практико-орієнтованої супровідної діяльності психолога щодо профілактики та корекції агресивності серед дітей початкових класів.

Для учнів середньої школи важлива адаптація до умов багатопредметності; створення міжособистісної взаємодії дітей; створення згуртованості дитячого колективу; підвищення самооцінки, розкриття здібностей дитини. Серед сучасних підлітків також виділяється «група ризику», яку складають неуспішні

у навчанні і недисципліновані діти, які мають особливості соціального спілкування і поведінки. Саме по відношенню до таких дітей встає проблема подолання дезадаптації та створюються і апробуються нові освітні та виховні технології з корекції поведінки і соціально-психологічної реабілітації.

В старшій школі переважають питання професійного та особистісного самовизначення: питання профорієнтації та професійного вибору юнаків, часова перспектива майбутнього. На перший план виходить формування особистості, готової не лише жити в мінливих соціальних і економічних умовах, а й активно впливати на існуючу дійсність, змінюючи її на краще. Певні вимоги до такої особистості - творча, активна, соціально відповідальна, яка має добре розвинений інтелект, високоосвічена, професійно грамотна. І в цьому випадку особливу увагу з приводу психологічного супроводу привертає реалізація неабияких здібностей обдарованих дітей у своєму майбутньому житті.

Висновки. Таким чином, психологічний супровід – це професійна діяльність практичного психолога, його ефективна взаємодія з учасниками навчально-виховного процесу засобами діагностики, профілактики, корекційної роботи, психолого-педагогічної просвіти, психологічного консультування, спрямованих на надання допомоги дитині у розв’язанні актуальних проблем навчання, виховання та соціалізації; визначені пріоритетні завдання для вікових груп учнів.

Список використаних джерел:

1. Битянова М.Р. Организация психологической работы в школе. М. : Совершенство, 1998. 298 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Уклад. і гол. ред. В.Т.Бусел.]/ К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Козырева Е.А. Нет причин для пробуксовки. *Школьный психолог*. 2000. №10. С.15–18.
4. Панок В.Г. Психологічна служба: навчально-методичний посібник для студентів і викладачів. Кам'янець-Подільський: ТОВ Друкарня Рута, 2012. 488 с.

5. Слободенюк Л.І. Психологічний супровід у школі: мета, завдання, функції. *Шкільному психологу. Усе для роботи.* 2009. №10 (10). С.2–5.